

Наталія ЦЮЛЮПА,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри естрадної музики
Рівненського державного гуманітарного університету

Олександр ЗАХОДЯКІН,
доцент кафедри естрадної музики
Рівненського державного гуманітарного університету

ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГРИ НА ФОРТЕПІАНО

У статті з позиції компетентнісного підходу представлено умови вдосконалення професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта. Розкрито можливості формування методичних знань та вмінь у процесі навчання гри на фортепіано.

Ключові слова: методична компетентність, педагог-музикант, педагогічні умови.

В статті з позицій компетентностного подходу представлені умови удосконалення професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта. Розкрито можливості формування методичних знань і вмінь в процесі навчання гри на фортепіано.

Ключевые слова: методическая компетентность, педагог-музыкант, педагогические условия.

The article highlights the conditions of improvement of professional skills of future pedagogue-musician from the prospective of the competence approach. Covered the possibilities of forming the methodical knowledge and skills during the process of learning the piano performance.

Key words: methodical competence, pedagogue-musician, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Розбудова вітчизняної системи вищої педагогічної освіти актуалізувала соціальне замовлення на педагогів, яким притаманний творчий, проектно-конструктивний і духовно-особистісний досвід, широкі загальні знання і достатній культурний рівень. Одним зі шляхів оновлення такого змісту вбачаємо компетентнісний підхід, особливості якого є здатність фахівця мобілізувати у професійній діяльності свої знання, вміння, а також способи виконання дій. Означений підхід потребує трансформації змісту освіти на кінцевий результат навчання з урахуванням особистісно орієнтованої підготовки студентів.

Процес формування методичної компетентності майбутнього педагога-музиканта є досить складним, а його результативність залежить від створення певних педагогічних умов. Ураховуючи соціальні вимоги до діяльності майбутніх фахівців, важливо

спрямувати їх підготовку на виховання освічених музикантів, забезпечення наступності й подальшого розвитку музичної культури, адже широка ерудиція і виконавська майстерність майбутнього фахівця, його активні дії сприяють розширенню світогляду учнів, формуванню їх духовного світу. Задовольнити різноманітні потреби учнів може лише той учитель, який сам багато знає та вміє. Важливість підготовки такого фахівця тісно пов'язана із завданнями інтенсифікації навчання, посилення його розвивального ефекту.

Означене питання широко представлене в теоретико-методичних дослідженнях. Зокрема, вивчаються проблеми формування художньо-аналітичних умінь (О. Плотницька), художнього світогляду (К. Васильківська), музичної культури і виконавського мислення (О. Бурська), готовності майбутніх учителів музики до інструментально-виконавської діяльності (Л. Гусейнова).

Проте низка питань, пов'язаних з умовами методичної підготовки студентів, залишилася поза увагою дослідників. Зважаючи на це, **метою статті** є визначення та класифікація педагогічних умов формування методичної компетентності майбутніх педагогів-музикантів.

Виклад основного матеріалу. Зауважимо, що на розвиток особистості впливають зовнішні та внутрішні умови діяльності (Г. Костюк, В. Маляко, В. Семиченко та ін.), реалізація яких залежить від життєвого досвіду людини, рівня її сприйнятливості та внутрішньої установки, а також особистісних якостей. Отже, на ефективність формування методичної компетентності майбутнього педагога-музиканта впливають не лише зовнішні умови (система навчання у конкретному освітньому закладі, рівень професійної підготовки його викладачів), а й внутрішні (особистісні установки майбутніх фахівців). Таким чином, у студентів важливо стимулювати внутрішні установки на формування методичних знань з метою здійснення майбутньої музично-педагогічної діяльності.

Водночас педагоги засвідчують наявність суперечностей: між виконавською і методичною підготовкою студентів, невмінням реалізувати свої знання та вміння на практиці; між наявними фаховими

знаннями студентів та вмінням передавати їх дітям (Г. Падалка, Н. Згурська та ін.). Ці суперечності значною мірою пов'язані з недостатньою методичною підготовленістю студентів та потребують суттєвого вдосконалення. Визначені позиції зумовлюють необхідність переглянути усталені погляди на методичну підготовку студентів вищих педагогічних навчальних закладів, визначивши її важливою фаховою якістю. На нашу думку, означена підготовка повинна ґрунтуватися на таких принципах: комплексного підходу до процесу опанування навчальним матеріалом; підкріплення теоретичних знань музично-слуховим аналізом; підпорядкованості теоретичного матеріалу конкретним педагогічним завданням; творчої самореалізації студентів у педагогічній діяльності. Їх застосування пояснюється логікою педагогічного процесу та закономірними зв'язками між окремими його компонентами, що дозволяє отримувати оптимальний результат у музично-педагогічній діяльності.

Спираючись на представлені вище принципи, вважаємо за необхідне обґрунтувати педагогічні умови формування методичної компетентності студентів у галузі інструментального навчання, які, на наш погляд, забезпечують ефективність педагогічної діяльності в усіх галузях музичної освіти.

Важливою умовою, що спрямована на стійку зацікавленість молоді майбутньою професією і формування установки на здобуття методичних знань для майбутньої музично-педагогічної діяльності, є *цілеспрямований розвиток мотивації і вольових якостей студентів до процесу навчання*. Мотивація навчання включає ряд складових (суспільні ідеали, цілі, потреби, інтереси, емоції, оцінки), які не лише постійно змінюються, а й взаємодіють між собою. Зважаючи на це, педагоги розглядають мотивацію як комплекс властивих суб'єкту мотивів, що не лише спонукають і спрямовують його пізнавальну діяльність, а й визначають успішність. У галузі інструментального навчання майбутніх викладачів музики особливістю є прагнення отримання теоретичних та практичних знань із метою подальшої їх передачі майбутнім поколінням.

Оволодіння студентами новими знаннями в галузі музичного мистецтва сприяє розвитку пізнавальних мотивів, які проявляються в інтересі до опанування нових музичних творів, усього процесу інструментального виконавства, поглибленні власних знань та вмінь завдяки ознайомленню з методичною літературою, адже відомо, що інтерес стимулює волю і увагу, допомагає запам'ятовуванню навчального матеріалу.

Якщо мотивом навчання студента є підготовка до професії педагога-музиканта, то неабияку роль при цьому відіграє набуття системи фахових знань і вмінь, спрямованих на пізнання музичного мистецтва, та їх використання у подальшій педагогічній діяльності. Отже, чим ширшими й різноманітнішими будуть загальні та спеціальні знання студентів про музику, тим ґрунтовнішою буде їх загальна музична культура, а музичний тезаурус – ширшим і ґрунтовнішим.

Нааявність мотивації до музично-педагогічної діяльності впливає також на формування методичних знань у цілому і позначається на ступені фахової компетентності. Отже, ми розглядаємо цілеспрямований розвиток мотиваційної сфери та вольових якостей

майбутнього викладача як одну з найважливіших педагогічних умов. Виходячи з цього, варто наголосити на важливості наступної педагогічної умови, якою є *організація навчання на основі доцільно відібраного теоретико-методичного матеріалу*. Методична підготовка студентів повинна враховувати поглиблену спеціалізацію, яка в умовах двоступеневого фахового навчання (бакалавр, магістр) має свої особливості. Зазначимо, що в системі вищої музично-педагогічної освіти вона до певного часу займала досить обмежене місце. Разом із тим, знання методики для майбутнього вчителя зумовлюється важливою роллю музичного мистецтва у вихованні підростаючого покоління. Її знання дозволяє вчителю виховувати в дітей розуміння музики та інтерес до неї, формувати погляди на сутність музичного мистецтва і роль у житті суспільства. З урахуванням таких думок у процесі розробки запропонованої моделі, на нашу думку, методична підготовка до музично-педагогічної діяльності студентів повинна відбуватися впродовж усього навчання у виші.

Аби правильно розібратися у численних факторах, накопичених музичною педагогікою, осмислити та застосувати їх на практиці, майбутнім педагогам необхідно ознайомитися з основними методичними положеннями, які допомагають вирішувати практичні питання музичного навчання і виховання учнів.

Формування елементів майстерності буде більш успішним, якщо оволодіння теоретичними знаннями і практичними вміннями супроводжуватиметься вивченням і теоретичним осмисленням досягнень видатних педагогів – музикантів минулого, представлених крізь призму сучасних вимог до музичної освіти школярів. Ознайомлення з педагогічною спадщиною видатних композиторів і виконавців допомагає створити у свідомості студентів образ-модель Учителя, викликає необхідність порівнювати знання і реальні дії з ідеальним образом, стимулює власні пошуки у цій галузі, адже відомо, що педагогічні якості формуються завдяки творчому засвоєнню спадщини минулого і поступовому створенню власного стилю викладання.

Аналіз набутого досвіду стає проміжною ланкою між знанням педагогічної теорії і власною педагогічною діяльністю. Співвідношення педагогічних фактів із практики видатних музикантів минулого і відповідними теоретичними положеннями сприятиме подоланню формального засвоєння студентами знань, а критичне засвоєння спадщини минулого сприятиме становленню їх педагогічних поглядів, ідеалів, переконань, формуванню творчого мислення. Результатом означеного методичного підходу є, наприклад, створення анотацій до окремих музичних творів із робочої програми, в яких студенти розкривають своє розуміння виконавських проблем і основних напрямків роботи над ними.

Наступна педагогічна умова – *активізація виконавської діяльності студентів*, що стимулює їх пізнавальний інтерес до музичного мистецтва, забезпечує продуктивність педагогічного мислення. Виконавська діяльність учителя за своїм змістом, формами та умовами є специфічною. Разом з основними соціальними функціями музично-виконавського мистецтва (комунікативною, пізнавальною, естетико-евристичною, гедоністичною) виконавська діяльність

педагога-музиканта обумовлена певними особливостями її функціонування у навчальному процесі, а також основними положеннями теорії виконавського мистецтва у світлі завдань музичного навчання. Виходячи з цього, першочергового значення для професійної діяльності вчителя музики набуває визначення методів і прийомів ефективного педагогічного впливу на учнів засобами музично-виконавського мистецтва, які за своїми якісними характеристиками повинні бути доступними для їх музичного сприйняття.

Виконавська діяльність студентів передбачає участь в академічних і звітних концертах кафедр, відкритих концертах викладачів виконавських дисциплін, музичних конкурсах із різноманітними програмними вимогами.

Оскільки успішність виконавської діяльності фахівця, звичайно, залежить від готовності до неї, важливого значення набуває створення комплексу вмінь виконавського втілення музичного матеріалу в умовах виступу в різних аудиторіях. Виконавські вміння формуються й активно функціонують як у процесі виконавського засвоєння музичних творів (на заняттях у класах виконавських дисциплін), так і в процесі музичної інтерпретації творів завдяки публічному виконанню.

У процесі становлення методичної компетентності педагог повинен усвідомлювати важливість для своєї діяльності виконавських умінь, оскільки завдяки їм він трансформує наявний досвід виконання музичних творів у свідомість своїх учнів. Таким чином, важливого значення набуває вміння розвивати музичне мислення, художні уявлення, ціннісні орієнтації в процесі навчання у педагогічному навчальному закладі. Розуміння корисності та важливості виконавських умінь сприяє їх опануванню.

Зважаючи на викладене вище, впливає важливість ще однієї педагогічної умови, за якої можливе формування фахової компетентності майбутнього вчителя музики, – *орієнтація студентів на самооцінку досягнутого рівня методичної компетентності*.

У наукових педагогічних дослідженнях оцінювання розглядається, з одного боку, як необхідний чинник ефективного управління виховним процесом, а з іншого – як елемент виявлення ступеня сформованості певних якостей. Разом із тим, воно є важливим чинником безпосередньої фахової діяльності, сутність якої полягає у здатності не лише встановлювати недоліки, а й виявляти причини та передбачати результати, знаходити можливості їх корекції.

У контексті музично-педагогічної діяльності діагностичне оцінювання є важливою складовою фахової компетентності, що забезпечує високу ефективність виконавської та педагогічної діяльності.

Сучасними програмами з методики навчання гри на фортепіано передбачається формування у майбутніх педагогів знань і вмінь щодо роботи над музичними творами та ескізного ознайомлення з ними, розвитку окремих інструментальних умінь і навичок тощо. Проте вони майже не враховують таких методичних аспектів, як підготовка вчителів до організації і керівництва процесом музично-виконавської діяльності та оцінювання її результатів. Тому вважаємо за потрібне включити до курсу «Методика викладання гри на музичному інструменті» тему «Оцінювання виконавських дій учнів у навчальній музичній

діяльності», оскільки вчитель, працюючи над виконанням музичних творів, постійно стикається з різними нестандартними ситуаціями, а отже, йому необхідно навчитися реагувати на недоліки в навчальній діяльності учня, виявляти міру інтенсивності педагогічного впливу, доцільність втручання у складні процеси засвоєння нового матеріалу, тобто діагностувати наслідки навчально-виховного процесу.

Виходячи з вищезначеного, зауважимо, що майбутньому педагогові-музиканту в ході методичної підготовки в галузі інструментально-виконавської діяльності необхідно навчитися правильно і професійно дозувати міру і спосіб свого впливу у надзвичайно тонкий і складний процес формування особистості молодого музиканта, враховувати його індивідуальні якості, аналізувати причини прояву негативних підсвідомих дій, аби встановити точний «діагноз» і своєчасно виправити допущені помилки.

Таким чином, діагностичні оцінні вміння у навчальному процесі, по-перше, є необхідною музично-виконавською та музично-педагогічною якістю; по-друге, вони повинні бути предметом цілеспрямованої уваги педагога; по-третє, формування діагностичних оцінних умінь буде ефективним за умов створення установки на музично-педагогічну діяльність, опанування узагальненими прийомами оцінювання, поетапне їх формування у напрямку від елементарних прийомів до усвідомленої оцінно-діагностичної діяльності.

Висновки. На основі викладеного у статті матеріалу можемо стверджувати, що врахування у навчальному процесі визначених педагогічних умов дає змогу підготувати майбутніх педагогів-музикантів із певними якостями і практичними вміннями, які у сукупності виявляють високий рівень фахової компетентності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арчажникова Л. Г. Теоретические основы профессионально-педагогической подготовки учителя музыки : автореф. дисс. на соискание уч. степени докт. пед. наук / Л. Г. Арчажникова. – М. : Просвещение, 1988. – 37 с.
2. Баренбойм Л. А. Музыкальная педагогика и исполнительство / Л. А. Баренбойм. – Л. : Музыка, 1974. – 334 с.
3. Гусейнова Л. Педагогічні умови формування готовності студентів до інструментально-виконавської діяльності / Л. Гусейнова // Наукові записки Тернопільського НПУ ім. Б. Грінченка. – 2006. – № 5. – С. 104–107.
4. Мартинсен К. А. Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано / К. А. Мартинсен. – М. : Классика – XXI, 2003. – 127 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва. Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 272 с.
6. Цыпин Г. М. Музыкально-исполнительское искусство: теория и практика / Г. М. Цыпин. – СПб. : Алетейя, 2001. – 319 с.
7. Цыпин Г. М. Психология музыкальной деятельности / Г. М. Цыпин. – М. : Интерпракс, 1994. – 256 с.

Дата надходження до редакції: 27.04.2017 р.